

N:o 71.

Ank. till Riksdagens kansli den 26 april 1901 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag till beredande åt lappar inom Enontekis socken af Norrbottens län af eftergift i viss dem åliggande ersättningsskyldighet.

(2:a U. A.)

Uti en den 8 sistlidne mars aflåten proposition, (n:o 42,) har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bifogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1902 bevilja ett anslag af 7,500 kronor, att efter Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i Norrbottens län bepröfvande användas till beredande, i mån af behof, af eftergift i den lappar inom Enontekis socken åliggande skyldighet att återgälda af statsmedel före år 1896 förskjutna ersättningar för skador, som af renar förorsakats å de bofastes egor inom Norge.

Chefen för civildepartementet har till statsrådsprotokollet erinrat om följande förhållanden:

Enligt förordningen rörande de lappar, som med renar flyttade emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge, den 6 juni 1883 skulle i allmänhet skada, som af renar gjordes å de bofaste tillhöriga egor, ersättas

af den eller dem, genom hvilkas renar skadan blifvit förorsakad, eller, derest utredning derom ej kunde åstadkommas, af de lappar, hvilka vid tiden för skadans föröfvande uppehållit sig i distriktet (§ 9). Sedan skyldigheten att ersätta sådan skada blifvit genom dom eller förlikning faststæld, utbetalades ersättningsbeloppet förskottsvis af vederbörande landshöfding eller amtman i det rike, der skadan skett, hvarefter, så vidt betalningsskyldighet ålagts undersåte i det andra riket, förskottet skulle genom vederbörande landshöfding eller amtman i detta rike af allmänna medel återgåldas. Sålunda utgifvet förskott kunde hos den betalningsskyldige indrifvas på enahanda sätt, som vore bestämdt i fråga om skatter (§ 22).

Uti en till Kongl. Maj:t år 1895 ingifven ansökning hade lapparne i Jukkasjärvi socken af Norrbottens län anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes efterskänka hvad af statsmedel uti ifrågavarande afseende för dem förskjutits antingen helt och hållet eller till så stor del deraf, som efter omständigheterna kunde anses vara med billighet öfverensstämmande.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län, som anbefalts att häröfver afgifva yttrande, hade i utlåtande af den 29 februari 1896 meddelat, att svårighet jemväl mött att hos lapparne inom Enontekis lappmark utfå de ansenliga ersättningsbelopp af ifrågavarande art, hvilka desse hade att utgifva, hvarför Kongl. Maj:ts befallningshafvande dels från länsmännen i de båda nämnda lappmarksdistrikten infortrat redogörelser för de åtgärder, som vidtagits för uttagande af utestående ersättningsbelopp, äfvensom yttrande angående fortsatt indrivande af dessa medel, dels ock åt lappfogden inom länet uppdragit att i samråd med ofvannämnde länsmän jemte tillkallade lappförmän eller ordningsmän eller nämndemän af lappallmogen söka utreda, huruvida någon eftergift i afseende å återbetalningen af det utestående skadeersättningsbeloppet kunde vara af omständigheterna påkallad, samt i sådan händelse afgifva förslag, hvilka bland lapparne dylik eftergift med hänsyn till deras ekonomiska ställning kunde anses böra medgifvas, äfvensom angående i hvilken mån eftergift kunde böra ega rum.

Den af Kongl. Maj:ts befallningshafvande föranstaltade utredningen hade verkstälts och hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande i sitt förberörda utlåtande, med stöd af hvad dervid upplysts, yttrat beträffande förhållandena inom Enontekis:

Af svenska staten förskjutna, då ännu utestående skadeersättningar af ifrågavarande art uppginge till ett sammanlagdt belopp af 22,338 kronor 84 öre, hvaraf det tillhörde lappar inom Enontekis att ansvara

för 15,689 kronor 60 öre. Det vid 1894 års slut utestående motsvarande beloppet utgjorde 13,784 kronor 85 öre. Enligt hvad Kongl. Maj:ts befallningshafvande af länsmännens och lappfogdens yttrande inhemtat, hade lapparne, ehuru de hyst den uppfattningen, att de ständigt till deras nackdel afgjorda skadeersättningsanspråken varit öfverdrifvet höga och stundom helt och hållet obefogade, likväl i allmänhet sökt, så långt i deras förmåga stått, genom mindre afbetalningar å olika tider eller genom upplåning af penningar återgälda de af staten förskjutna beloppen. Endast ett fåtal hade dock varit i stånd att betala hela sin skuld, och för de flesta hade denna ökats genom de årligen återkommande ersättningskrafven. Under vintern 1893—1894, den för lapparne svåraste i mannaminne, då snötäcket efter ihållande töväder och omedelbart derpå följande stark kyla förvandlats till en ogenomtränglig isskorpa, hvarigenom renlafven blifvit oåtkomlig, hade alla årskalfvar samt hälften af de vuxna renarne dött och de qvarlevande ej kunnat sammanhållas utan spridt sig åt alla håll för att söka sig föda. Flere bland de mindre bemedlade lapparne hade på detta sätt förlorat all sin egendom. Då intet funnes hos dessa att taga, vore det uppenbart, att å dem belöpande andelar i ersättningsbeloppen måste afskrifvas. Men bland de öfriga lapparne funnes många, hvilka skulle bringas till armod genom tvångsåtgärder för restbeloppens indrifvande. Lapparnes utarmande skulle derjemte i hög grad menligt återverka på socknarnes ekonomi, enär lapparne, enligt öfverenskommelse, sedan lång tid tillbaka i väsentlig mån bidroge till kommunalutgifterna inom dessa socknar, der utskylderna, särskildt till den för lapparne och de bofaste gemensamma fattigvården, vore ytterst betungande. På grund af hvad sålunda andragits syntes en eftergift i afseende å återbetalningen af de utestående ersättningsbeloppen med nödvändighet vara af förhållandena påkallad, hvaremot någon tvekan kunde råda, i hvilken mån en dylik eftergift borde ega rum. I detta afseende hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansett det hvarken nödigt eller nyttigt, att det af statsverket förskjutna utestående beloppet i dess helhet afkortades, enär åtskilliga bland de betalningsskyldige lapparne fortfarande vore i den ställning, att de kunde betala på dem belöpande andelar, samt det för öfrigt kunde befaras, att lapparne, i förhoppning att jemväl framgent erhålla eftergift af ersättningar för de skador deras renar orsakade, skulle göra sig skyldiga till liknöjdhet och försumlighet vid bevakningen af sina hjordar. I det från lappfogden inkomna afkortningsförslaget hade hemställts, att af de vid 1894 års slut utestående ersättningsbeloppen tillhopa 7,257 kronor 47 öre

måtte eftergifvas, och skulle härvid tillgodokomma lappar inom Enontekis 3,848 kronor 23 öre. Då detta förslag, enligt hvad lappfogden meddelat, uppgjorts med största hänsyn till hvars och ens afbetalningsförmåga, hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansett sig böra tillstyrka bifall till hvad lappfogden sålunda föreslagit.

Enligt ofvan omförmälda af lappfogden i samråd med vederbörande kyrkoherdar och länsmän äfvensom ordningsmän, förmän och nämndemän bland lappallmogen uppgjorda afkortningsförslag skulle inom Enontekis socken eftergift meddelas 118 personer med belopp vexlande mellan 51 öre och 150 kronor.

Sedan statskontoret uti infordradt utlåtande, under hufvudsakligt instämmande med Kongl. Maj:ts befallningshafvande, hemställt, att Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta proposition om beviljande för ifrågasvarande ändamål af ett anslag till afrundadt belopp af högst 7,300 kronor, hade dåvarande chefen för civildepartementet inför Kongl. Maj:t anmält ärendet den 17 april 1896 och dervid yttrat:

Då af hvad i ärendet förekommit enligt departementschefens mening framginge, att lapparne, hvilkas existensvilkor under de senaste åren till följd af ogynsamma väderleksförhållanden varit synnerligen svåra, icke kunde till fullo gälda ifrågasvarande ersättningsbelopp utan att en stor del af dem bringades till fullständigt armod, syntes statens mellankomst vara nödig för att befria dem, i mån af behof, från skyldigheten att återgälda nämnda belopp; och som Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansett sig kunna biträda det af lappfogden uppgjorda afkortningsförslaget såsom upprättadt med noga tagen hänsyn till de ersättningskyldiges ekonomiska ställning, ansåge departementschefen samma förslag kunna i hufvudsak följas.

Kongl. Maj:t hade, enligt hvad af statsrådsprotokollet vidare inhemtas, beslutit att i proposition föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1897 bevilja ett anslag af 7,300 kronor, att användas till beredande åt lappar inom Jukkasjärvi och Enontekis socknar, hvilka deraf vore i behof, af eftergift i dem åliggande skyldighet att återgälda af statsmedel förskjutna ersättningar för skador, som af renar förorsakats å de bofastes egor inom Norge.

Riksdagen hade beviljat det af Kongl. Maj:t äskade anslaget under uttalande af den tillförsigt, att eftergift af ifrågasvarande, lapparne åliggande ersättningskyldighet icke komme att beviljas i andra fall, än der verkligt behof gjorde det nödvändigt.

Genom bref den 5 juni 1896 hade Kongl. Maj:t bemyndigat sin

befallningshafvande att, mot redovisningsskyldighet, i statskontoret lyfta ifrågavarande anslag å 7,300 kronor samt använda beloppet på sätt Riksdagen medgifvit; och hade statskontoret sedermera till Kongl. Maj:ts befallningshafvande utanordnat anslaget med undantag af en ännu i statskontoret innestående återstod af 85 kronor 23 öre.

Vidare har chefen för civildepartementet till statsrådsprotokollet meddelat, hurusom lappen Per Gustafsson Blind, å Enontekis lappallmoges vägnar, uti en till kommunalstämman i Enontekis socken den 15 september 1900 aflåten skrift, som sedermera öfverlemnats till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län, anhållit om kommunalstämmans yttrande, huruvida icke staten borde, med behjertande af nämnda lappars nuvarande nödställda belägenhet, efterskänka en del af de dem ådömda och af svenska staten förskjutna mycket stora skadeersättningar till bofaste i Norge, hvilka ersättningar då uppginge till i det allra närmaste 10,000 kronor, förutom hvad lapparne under sistlidne sommar ålagts att utgifva, hvarvid tillika anförts att, om dessa skadeersättningar indrefves, följdén otvifvelaktigt blefve den, att största delen af socknens lappar skulle ntarmas och falla fattigvården till last; att lapparne icke ansåge sig böra anhålla om efterskänkande af de ersättningar, som tillkommit från 1896 års ingång, utan af de äldre obetalda skadeersättningar, som qvarstode från tiden före nämnda år, uppgående till sammanlagdt 8,730 kronor 40 öre; samt att, om deras ansökning beviljades, de kunde hoppas på en dräglig om ock efter nuvarande förhållanden tarflig utkomst; och hade kommunalstämman på det varmaste tillstyrkt den föreslagna afskrifningsåtgärden och såsom skäl derfor anført, att socknens lappallmoge allt sedan det svåra olycksåret 1893—1894 till den grad försvagats i ekonomiskt afseende, att de, som ännu vore skattdragande, knappast hade hälften qvar af den renegendom, som de egt före nämnda olycksår, och de fleste af de på den tiden mindre renegarne nu nedsjunkit till understödstagare och fattighjon; samt att, derest nu ifrågavarande återstod af ersättningarna skulle blifva föremål för indrifning, de nuvarande skattelapparne skulle icke allenast drabbas af sina egna skadeersättningar utan ock nödgas erlægga den andel af ersättningarna, som belöpte sig på dem, som nu mera saknade tillgångar, och följdén häraf skulle blifva en ytterligare ökning af den redan hårdt tryckande fattigvårdstungan.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län hade, enligt hvad af statsrådsprotokollet inhemtas, med skrifvelse af den 22 sistlidne januari

till Kongl. Maj:t öfverlemnadt denna framställning jemte af Kongl. Maj:ts befallningshafvande infordrade yttranden från lappfogden i länet och kronofogden i Torneå fögderi, af hvilka yttranden inhemtades:

att lappfogden anförde, hurusom den minskning i renmängden, som flere hvarandra följande ogynsamma betesår medfört, jemte de betydande skadeersättningar af ifrågavarande slag, som äfven efter år 1896 uttagits, den dryga fattigvårdstungan och ej minst den synnerligen stränga tillämpningen af den finska gränsspärrningslagen så försämrat lapparnes i Enontekis ställning, att de fleste af dem nu mera måste anses fattiga, i stället för att allmän välmåga förut bland dem råddt, och att Enontekis lappar syntes hotas af allmän fattigdom, samt att indrifning af det intill år 1896 uppkomna skadeersättningsbelopp hos de få lappar, som ännu kunde anses i någon mån ega tillgång till dess gäldande, utan tvifvel skulle hafva till följd hela lappallmogens i socknen utarmande och renmängdens sänkning till ett minimum; samt

att kronofogden uti sitt den 30 december 1900 dagtecknade yttrande meddelat, att Enontekis lappar på sista åren genom olyckor och andra vidriga förhållanden så gått tillbaka, att fara vore för handen, att de snart skulle fullständigt gå under; att olyckorna börjat under vintern 1893—1894, då i följd af svår »flen» från tidigt på hösten omkring 50,000 större och mindre renar dött af svält, hvarefter alla kalvar, som födts på våren, äfven omkommit i följd deraf att de svaga mödrarna icke kunnat lifnära dem; att en ytterst sträng tillämpning af den finska gränsafspärrningslagen verkat derhän, dels att de allra flesta från Norge förut inflyttade betalningskraftiga lappar nödgats återflytta till Norge, efterlemnande ett stort antal medellösa, som fallit fattigvården till last, dels att de talrika Köngämälappar, som sedan gammalt alla vintrar betat sina renar på finskt område, nödgats uteslutande hålla sig inom Enontekis, hvarigenom renlafmarkerna blifvit allt för mycket inskränkta för det antal renar, som måste söka sin föda inom kommunen, så att renlafven i det närmaste tagit slut; att renlafvens successiva minskning efter olycksåret 1895 hufvudsakligen orsakat, att renskötseln derefter ej kunnat repa sig och antagligen aldrig kunde komma att göra det, synnerligast som lapparne år från år blefve mer och mer kringskurna under somrarne i Norge, der man ock med yttersta stränghet ådömde ersättningarna; att lapparne i Torneå lappmarker innevarande vinter å nyo, i följd deraf att alla betesmarker vore täckta af flen, hade att kämpa emot mycket stora svårigheter, hvilkas verkningar man icke kunde beräkna förr än tidigast nästa sommar; samt

att man dröjt med uttagandet af nu ifrågavarande ersättningar, under förhoppning att renskötseln skulle gå framåt så pass, att någon del kunde årligen uttagas utan att förorsaka, att alla lappar och en del bofaste blefve fattighjon, men att denna förhoppning ej gått i fullbordan.

För egen del hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande, med åberopande af hvad som i frågan yttrats af länets lappfogde och kronofogden i Torneå fogderi, hvilka båda hade en på långvarig erfarenhet grundad kännedom om lapparnes ställning, anfört, bland annat, att, då de ännu utestående oguldna skadeersättningsbeloppen uppginge till ej mindre än 9,689 kronor 27 öre, lapparne i Enontekis, med tanke på omöjligheten att utgöra dessa belopp utan att blifva alldeles utarmade, ansett sin enda räddning vara, att staten trädde hjälpande emellan uti deras betryck; att beloppet af de ännu utestående skadeersättningar, som tillkommit före år 1896, nu rätteligen uppginge till 7,566 kronor 40 öre; att frågan om lapparnes försättande uti en draglig ekonomisk ställning vore af vikt, icke blott för dem sjelfva, utan ock för staten, för hvars nordligare trakter deras näring vore betydelsefull; samt att denna fråga ock hade en humanitär betydelse, som ej finge förbises; och hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande tillstyrkt, att nyssnämnda belopp 7,566, kronor 40 öre, måtte af staten efterskänkas.

Statskontoret, hvars utlåtande i ärendet jemväl nu infordrats, hade i sitt utlåtande af den 8 nästlidne februari anfört, att hvad sålunda i ärendet förekommit enligt statskontorets mening ådagalagt behofvet af att staten än en gång trädde hjälpande emellan för att lindra Enontekis lappallmoges betryck. Visserligen afsåge den nu föreslagna eftergiften hela återstående beloppet af de före 1896 förskjutna skadeersättningarna, men då af vederbörande lappfogdes och kronofogdes yttranden torde framgå, att de före nämnda år tillkomna skadeersättningar redan indrifvits i så stor utsträckning, som ansetts skäligen kunna ega rum, samt, för den händelse i något fall den föreslagna eftergiften skulle visa sig obehöflig, pröfningen häraf torde kunna öfverlemnas åt Kongl. Maj:ts befallningshafvande, ansåge sig statskontoret ej böra i annan mån föreslå någon nedsättning i det af Kongl. Maj:ts befallningshafvande till efterskänkande föreslagna beloppet, än att detsamma — helst, som ofvan vore nämndt, af det år 1896 beviljade anslaget ännu återstode 85 kronor 23 öre — afjemnades till 7,500 kronor.

Statskontoret hade på grund deraf hemställt, att Kongl. Maj:t tacktes i propositionen föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1902 bevilja

ett anslag af 7,500 kronor, att efter Kongl. Maj:ts befallningshafvandes bepröfvande användas till beredande, i mån af behof, af eftergift i den vissa lappar inom Enontekis socken åliggande skyldighet att återgälda af statsmedel före år 1896 förskjutna ersättningar för skador, som af renar föröfvats å de bofastes egor inom Norge.

För egen del har departementschefen ansett, att af hvad handlingarna i ärendet sälunda utvisade framginge, ej mindre att det icke varit möjligt för vederbörande myndigheter att, utan ett för hela orten olycksbringande skadande af lapparnes hufvudsakliga förvärfskälla, renskötseln, indrifva något nämnvärdt större belopp, än som skett, af de Enontekis lappar åliggande skadeersättningarna, än äfven att detta förhållande icke till någon väsentlig del föranledts af lapparnes egna åtgöranden utan nästan uteslutande berott på yttre, oundvikliga eller åtminstone svårundvikliga omständigheter, såsom för renskötseln högst ogynsamma naturförhållanden, de stora skadeersättningar, som lapparne äfven på senaste tiden årligen måst utgifva till de bofaste i Norge, samt de svårigheter, som beredts lapparne i grannländerna. Dessa omständigheter ansåge departementschefen göra det för staten nödvändigt att träda ytterligare hjälpande emellan genom efterskänkande, så långt Kongl. Maj:ts befallningshafvande pröfvade behöfligt, af ännu kvarstående fordringar för ifrågavarande förskotterade skadeersättningar.

På grund häraf hemställde departementschefen om aflåtande till Riksdagen af förevarande proposition.

På de skäl, som i statsrådsprotokollet blifvit anförda, hemställer utskottet

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förevarande proposition, må på extra stat för år 1902 bevilja ett anslag af 7,500 kronor, att efter Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i Norrbottens län bepröfvande användas till beredande, i mån af behof, af eftergift i den lappar inom Enontekis socken åliggande skyldighet att återgälda af statsmedel före år 1896 förskjutna ersättningar för skador, som af renar förorsakats å de bofastes egor inom Norge.

Stockholm den 26 april 1901.

På statsutskottets vägnar:

P. PEHRSON.